

Yazı Devrimi'ne Yöneltilen Eleştiriler Hakkında

About the Critics of the Written Revolution

Özgür ÜSTÜN*

* Öğretim Görevlisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Rektörlük Türk Dili Bölüm Başkanlığı, ustun_ozgur@comu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2899-7530

Öz

Toplumsal yaşantımızı doğrudan etkileyen Yazı Devrimi, Tanzimat'tan beri birçok aydın tarafından dile getirilen ve II. Meşrutiyet yıllarında iyice alevlenen bir sorunun çözüme kavuşturulmuş biçimidir. Uzun yıllardır kangrenleşmiş, bazı aydınlara göre ilerlemenin önünde büyük bir engel olarak duran alfabe konusu, Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünde ciddi bir planlama, büyük bir cesaret ve başarıyla sonuçlanmıştır. Yazı konusu, sadece bir alfabe değişikliği olarak görülmeyip çağdaşlaşmanın ilk basamağı olarak düşünüldüğü için yeni yazıyı toplumun tüm kesimlerine öğretmek adına devletin tüm olanakları seferber edilmiştir. Kısa sürede okur-yazar oranımızla birlikte kültür düzeyimizde eskiye göre bir sıçrayış görülmüştür. Ne var ki bu artış, dikkate alınmadan Cumhuriyet yıllarında düşük tonda yapılan eleştiriler, ilerleyen yıllarda ve özellikle günümüzde çok daha ağır boyutlara ulaşmıştır. Yeni yazıyla toplumun cahil bırakıldığı, yabancılaştırıldığı, tarihinden ve İslamiyet'ten koparıldığı sık sık ileri sürülmüştür. Toplumun bilgisizlikten neler çektiğini çok iyi bilen Cumhuriyet kadrosu, dilimizin, kültürümüzün, tarihimizin bilimsel yöntemlerle araştırılması için çeşitli kurumlar kurmanın yanında İslamiyet'in doğru öğrenilmesi ve öğretilmesi için de önemli adımlar atmıştır. Latin kökenli yeni Türk yazısı, cehaletle savaşın en önemli silahı olarak görülmüş, çağdaş uygarlığa giden yolun başlangıcı sayılmıştır. Bu çalışma, Yazı Devrimi'ne eleştiri getirenlere yanıt vermenin yanında genel anlamda konuyla ilgili önemli bilgileri tazeleme, hatırlatma amacına yöneliktir.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Yazı Devrimi, Alfabe, Eleştiriler, Çağdaşlaşma, Cumhuriyet Dönemi.

Abstract

The Font Revolution, which directly affects our social life, has been expressed by many intellectuals since the Tanzimat and II. It is the solution of a problem that flared up in the years of the Constitutional Monarchy. The alphabet issue, which has been gangrenous for many years and stood as a major obstacle to progress according to some intellectuals, has been successfully concluded with serious planning and great courage under the leadership of Mustafa Kemal Atatürk. Since the subject of writing was not only seen as an alphabet change, but as the first step of modernization, all the possibilities of the state were mobilized in order to teach the new script to all segments of the society. In a short time, a leap has been seen in our literacy rate and cultural level compared to the past. However, regardless of this increase, the low-toned criticisms made in the Republican years reached a much heavier level in the following years and especially today. It has often been argued that with the new writing, the society has been left ignorant, alienated, and cut off from its history and Islam. The Republican staff, who know very well what the society suffers from ignorance, has taken important steps for the correct learning and teaching of Islam, as well as establishing various institutions for the scientific research of our language, culture and history. The new Turkish script of Latin origin was seen as the most important weapon of the war against ignorance and was considered the beginning of the road to modern civilization. In addition to responding to those who criticize the Font Revolution, this article aims to refresh and remind important information on the subject in general.

Keywords: The Font Revolution, Alphabet, Criticism, Modernization, Republican Period.

Giriş

İnsanoğlunun toplumsal ilişkilerini sürdürebilmesi için en temel gereksinimlerinin başında anlatım gelmektedir. Sözlü anlatım kişinin gündelik ilişkileri için ne kadar önem taşırsa yazılı anlatım da bireysel ihtiyaçların karşılanmasıyla aynı sıra toplumun kültürel birikiminin ve devlet hafızasının oluşması ile devlet ve birey arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde oldukça önemlidir. Birçok toplum kendi dilini ifade edebilmek için tarih boyunca farklı yazı sistemleri kullanmış ve en ideal alfabeyle ulaştıklarında veya kullandıkları alfabeyle geliştirdiklerinde yazı ile ilgili sorunu bir ölçüde ortadan kaldırmış olurlar. Yazı, toplumların yüzlerce yıldan beri edindiği bilgi birikimlerinin depolandığı bir bellek olarak düşünülürse mevcut alfabenin kullanışlı, sorunsuz ve toplumun dilini ifade edebilecek yetkinlikte olmasının önemi daha iyi anlaşılacaktır. 1 Kasım 1928' e kadar Türkçenin yazımında farklı alfabeler kullanılmış olmakla birlikte son yazı değişikliği birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Bireyin ve toplumun daha iyi bir yazıya kavuşması, daha iyi anlatım olanağına ulaşılması için atılan adım, büyük eleştirilerin de başlangıcı olmuştur. Son yıllarda yazılı ve görsel iletişim kanallarında Yazı Devrimi ve bu devrimin sonuçlarının sıklıkla tartışıldığı, görülmektedir. Konu, sınıflardan ve kürsülerden taşmış, neredeyse her ortamda tartışılmaya başlanmıştır. Ancak, konunun tartışılmasının bir sorun olmadığı, tartışma biçiminin hakarete dönüşmesi ve siyasal söylemlerin gölgesinde, sloganlara dayanılarak yapılması, kimi çevrelerce sağlıklı bir yol olarak görülmemektedir. Alfabe-yazı gibi uzmanlık gerektiren bir konunun bilimsel söylemlere dayanması gerekirken toplumu kutuplaştırıcı söylemlerle biçimlenmesi, bilimsel yaklaşımdan uzak düşmektedir. Yazı Devrimi'ne yöneltilen eleştirilerin içeriği ve bu eleştiriler hakkındaki görüşler, bu makalede açıklanmaya çalışılmıştır. Makalede, konu hakkında hiç bilgisi olmayanlara ve zihinlerinde soru işaretleri taşıyanlara yönelik uzmanlarca bilinen bilgilerin tazelenmesi, göz önüne getirilmesi amaçlanmıştır.

Yazı Devrimi Öncesi ve Sonrası Hakkında

Cumhuriyetin ilanından sonra Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünde eğitim, hukuk, sağlık, tarım, sanayi başta olmak üzere pek çok alanda çağdaşlaşma yolunda büyük adımlar, atılmıştır. Kurtuluş Savaşı'nı zaferle sonuçlandıran kurucu irade, yenilik hareketlerini yalnızca bir alanda sınırlı tutmamış, bu zaferi taçlandırmak için toplumu ve yeni devleti ilgilendiren konularda sürdürülebilir yeniliklerin mimarı olmuştur.

Cehaletle yapılacak mücadeleyi düşmanla yapılacak mücadele kadar önemli gören Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve ona inananlar, aklın ve bilimin öncülüğünde toplumu ve devleti çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmayı amaç edinmişlerdir. Bu doğrultuda halka ulaşmak ve halkın eğitim, kültür düzeyini yükseltmek için okur-yazar oranını artırmak, ilk amaçlardan biri olmuştur. Ancak, Tanzimat ve özellikle II. Meşrutiyet döneminde birçok aydın tarafından okur-yazar oranını ve kültürel düzeyi yükseltmenin önünde alfabe-yazı büyük bir sorun olarak görülmüştür. Celal Nuri'nin Tarih-i Tedeniyat-i Osmaniye-Mukadderat-ı Tarihiye kitabında belirttiği görüşe göre sorunlu görülen mevcut yazıdan dolayı halkta öğrenme isteği kalmamış ve bu nedenle toplum ilerleyememiştir (Ülkütaşır, 2000, s. 29). Bu sorunlu yazı için dönemin aydınlarınca ya mevcut alfabenin düzenlenerek ya da yeni bir alfabe sisteminin benimsenerek zaman kaybedilmeden çözümlenmesi önerilmiştir.

Yaşadığı dönemin sosyal, siyasal ve kültürel değişimlerini yakından izleyen ve Cumhuriyet öncesinde alfabeyle ilgili tartışmalardan, önerilerden haberdar olduğu bilinen Mustafa Kemal Atatürk, daha Erzurum Kongresi sırasında bir akşam Mazhar Müfit'e ileride planladıklarını maddeler halinde not ettirmiştir. Bu notlar arasında "Latin harfleri kabul edilecek." maddesi, Atatürk'ün alfabe sorunu ve çözümü hakkında düşüncelerinin olduğunu, 1928'den çok daha önce göstermesi bakımından önemlidir (Kansu, 2009, s. 131).

Yazı sorununun çözümlenmesi gerektiğini ileri sürenler gibi İsmet İnönü de alfabe değişikliğinin okur-yazarlığı artırmanın yanında kültürel bir önceliği olduğunu şu sözlerle dile getirir: "Harf Devrimi, yalnız milleti okuyup yazdırır hâle getirmek için vasıta kolaylığı değildir. Aynı zamanda kültür istikametidir. En mühim yeri orasıdır. Bunun için tesirleri iyi olmuştur ve neticeleri daha büyük olacaktır." (İpekçi, 2004, s. 33).

Kurucu iradenin birçok alanda olduğu gibi alfabe-yazı sorununu öncelediği, görülmektedir. Yeni yazıya geçiş için beş ila on yıl arasında bir süreyi öngörenlerin aksine zaman kaybetmeden yurdun dört bir yanında tahta başında yeni yazıyı öğreten Atatürk, bu nedenle halk arasında "Cumhurbaşkanı" sıfatından çok "Başöğretmen" sıfatıyla anılacaktır. Başöğretmen'e göre cehaletten kurtuluşun anahtarı, yeni yazıdır (Martın, 2020, s. 63). Kökleşmiş yazı sorunu için büyük bir cesaretle kolların sıvanması ve yeni Türk alfabesinin kabul edilmesi, Atatürk'ün devrimcilik önderliğinin ulaştığı belki en yüksek doruk olarak değerlendirilecektir (Berkes, 2019, s. 550).

Cumhuriyetin kazanımlarının içerisinde alfabe konusunda atılan adımların kültürel alanda yapılan diğer çalışmaların önünde geldiği söylenebilir. Bu çalışmalara ister reform-ıslahat isterse devrim denilsin bu adımın Türk kültür savaşındaki önemi, değişmeyecek ve bu kültür yeniliği, Atatürk tarafından "Türk Devrimi'nin aslı malzemesi olarak benimsenecektir." (Aydemir, 1999, s. 302).

Ne var ki, alfabe çerçevesinde gerçekleştirilen çalışmalara kuruluş yıllarında olduğu gibi günümüzde de olumsuz tavır alanlar bulunmaktadır. Televizyon programlarından, gazete ve dergilerden, sosyal medya hesaplarından bu tavırlar rahatlıkla gözlenmekte, üstelik bu tavırlar, eleştiri sınırlarını aşarak karalama kampanyalarına dönüşmektedir. Yazı Devrimi'ne karşı toplumun sınırlı bir kesimince takınılan bu olumsuz yaklaşım, yalnızca bu alanla sınırlı değildir elbette. Yazı değişikliğini istemeyenlerin bir kısmının Cumhuriyete, laikliğe, kadınlara verilen seçme-seçilme haklarına, Medeni Kanun'a, laikliğe ve sözün özü çağdaşlığa doğru atılmış pek çok adıma tepki gösterdiklerine veya dudak büktüklerine de tanık olunmaktadır. Yazı-

alfabe konusunda yapılan olumsuz eleştirilerin birçoğunun bu bakımdan ya amaçlı yapıldığı ya da bilgisizlikten kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yazı Devrimi'ni Eleştirenlerin Gerekçeleri

Yazı konusunda yapılan eleştirileri genel anlamda şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Bir gecede cahil bırakıldık.
2. Tarihimize bağımlı koparıldı.
3. Batılıların yazısını alırsak ecnebileriz.
4. Dinimiz, unutturulmak isteniyor.

Alfabe konusu, genel yönleriyle teknik ve akademik birikim isteyen çalışma sahasıdır. Kulaktan dolma, derme-çatma bilgilerle bir çırpıda açıklanabilecek bir konu değildir. Bu nedenle gerçekler, yukarıda söylenildiği gibi miydi? İşin aslı neydi?

Latin kökenli yeni Türk harflerinin kabul edildiği 1 Kasım 1928'e kadar Türkçenin yazımında on üç farklı alfabenin kullanıldığı bu eleştirileri getiren kimselerin çoğu tarafından ayrıntısıyla bilinmemekle beraber bu bilgiye sahip olanların bazılarınınca da pek dile getirilmemektedir. Tarih süreci içerisinde Türkçenin yazımında Göktürk, Uygur, Soğd, Kiril (Slav) İbrani, Süryani, Brahmi, Çin, Tibet, Grek, Ermeni, Arap, Latin harfleri kullanılmıştır (Eker, 2003, s. 128). Türkçenin yazımında bu kadar farklı alfabe kullanılmasını Talat Tekin, "Tarih boyunca Türkler kadar çok alfabe değiştirmiş başka bir ulus ya da Türk dilleri kadar değişik alfabelerle yazılmış başka bir dil ailesi yoktur denebilir." biçiminde açıklayacaktır (Tekin, 1997, s. 25). Yeni Türk harfleri kabul edilene kadar alfabe değişiklikleri konusunda pek fazla eleştiri görülmezken yeni Türk yazısının kabul edilmesinden sonra bazı kesimler, neden feryat etmekte, yazının benimsendiği günümüzde dahi Yazı Devrimi'ne neden bu kadar sıklıkla saldırılmaktadır?

Aslında bu sorunun yanıtı iki yönden açıklanabilir. Birincisi, diğer yazı değişiklikleri farklı dönemlerde ve farklı coğrafi alanlarda özellikle uzun sürelerle yayılarak gerçekleşmiştir. Oysa yeni yazıya geçiş çalışmaları, Cumhuriyet'ten sonra devlet eliyle planlı, programlı ve seferberlik biçiminde ama en önemlisi ivedi olarak yapılmış olduğunda sınırlı bir kesimin bu sürece uyum sağlayamamasından feryat ettikleri, bu nedenle tepki gösterdikleri söylenebilir. Atatürk'ün silah arkadaşlarının dahi yeni alfabenin uygulanışındaki bu ivmeye baştan karşı çıktıkları, görülmektedir. Öyle ki eski harflerin yerine yeni harflerin kullanılması için Atatürk'ün altı ay önerdiği geçiş sürecine İsmet İnönü, altı yıl önermektedir (Karaosmanoğlu, 1983, s. 136).

İkincisi ve en önemlisi ise toplumun büyük kesimince Arap alfabesine kutsal anlam yüklenmesinden dolayı dinî gerekçelerle yeni yazı hedef tahtasına oturtulmuştur. Ayrıca yüzyıllardır Arap alfabesi kullanıldığı için okur-yazarlar arasında bu yazıya karşı bir aidiyetlik bağının oluştuğu, yeni yazıyla bu bağın kopacağı endişesinin doğması da söylenebilir. Şimdi yukarıda verdiğimiz eleştirileri, tek tek açıklayalım.

1. "Bir Gecede Cahil Bırakıldık"

"Bir gecede cahil bırakıldık." eleştirisini getirenlere şu soru sorulabilir: 1928 öncesinde okur-yazar oranı ne kadardı? Osmanlı İmparatorluğunun son dönemdeki yenileşme çabalarına ve II. Meşrutiyet dönemine rağmen 1918'de okur-yazar oranı %5, 1927'de ise %10,7'dir. (Akşin, 2018, s. 201). Geleneksel-kültürel yapı dikkate alındığında bu oranın içinde kadınların payının oldukça düşük olduğu, rahatlıkla anlaşılabilir. Okur-yazar kesimin hepsinin fizik, kimya, tarih, edebiyat, coğrafya vb. alanlarda öyle büyük bir bilgi birikimine ulaştığı da düşünülmemelidir. Biraz okuma yazması, biraz toplama çıkarması olanlar da belirtilen bu oranın içindedir. Hatta düzgün okuyup yazarların nitelikli kabul edildiğini Falih Rıfkı Atay, "İmlâsı düzgün demek, Osmanlıcada yarı bilgin demektir. Enikonu şöhret kazanmış yazarlar arasında kendi yazısındaki Arapça ve Farsça kelimeleri doğru okuyamayanlar çoktu." sözleriyle ifade eder (Atay, 2004, s. 476).

Mustafa Kemal Atatürk, 9 Ağustos 1928'de Sarayburnu (Gülhane) Parkı'nda yeni yazıyla ilgili görüşlerini açıklarken halkın eğitimden yoksunluğunu da şöyle dile getirmektedir:

"Bizim ahenktar, zengin lisanımız yeni Türk harfleri ile kendini gösterecektir. Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulundurarak, anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak, bunu anlamak mecburiyetindeyiz..."

"Şimdi sözden ziyade iş zamanıdır..."

"Çok işler yapılmıştır, ama bugün yapmaya mecbur olduğumuz son değil, lakin çok lüzumlu bir iş daha vardır: Yeni Türk harflerini çabuk öğrenmelidir. Vatandaşa, kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanperverlik ve milletperverlik vazifesi biliniz. Bu vazifeyi yaparken düşününüz ki, bir milletin, yüzde onu, yirmisi okuma yazma bilir; yüzde seksen, doksani bilmez; bu ayıptır. Bundan insan olanlar için utanmak lazımdır. Bu millet utanmak için yaratılmış bir millet değildir. İftihar etmek için yaratılmış ve tarihini iftiharlarla doldurmuş bir millettir. Milletlin yüzde doksani okuma yazma bilmiyorsa hata bizlerde değildir. Hata onlardadır ki, Türk'ün seciyesini (karakter) anlamayarak birtakım zincirlerle kafamızı sarmıştır. Mazinin hatalarını kökünden temizlemek zamanındayız. Hataları tashih edeceğiz(düzelteceğiz). Hataların tashih olunmasında bütün vatandaşların faaliyetini isterim. En nihayet bir sene, iki sene içinde bütün Türk heyeti içtimaiyesi (toplumu)yeni harfleri öğreneceklerdir. Milletimiz, yazısıyla ve kafasıyla bütün âlem-i medeniyetin (medenî dünyanın) yanında olduğunu gösterecektir." (Ülkütaşır, 2000, s. 65).

Falih Rıfkı Atay, okur-yazar oranı ve Yazı Devrimi arasındaki ilişkiyi göz önünde tutarak bu oranın %50'nin üzerinde olması durumunda yazının değiştirilmeyeceğinin şüphe götürmez bir gerçek olduğunu belirtir (Atay, 2004, s. 482). Bu görüşü desteklemesi bakımından önemli tarihçilerimizden Sina Akşin de daha iyimser bir yaklaşımla okur-yazar oranının %20-25 dolaylarında olması durumunda bile böyle bir devrimin Atatürk'ün aklına pek de gerçekçi bir düşünce olarak gelmeyeceğini söyler (Akşin, 2018, s. 201).

Yeni Türk harflerinin öğrenilmesinde önemli bir işleve sahip olan ve 1 Ocak 1929'da açılan Millet Mekteplerinin okur-yazar oranının yükselmesinde oldukça etkili olduğu görülür. Bu okulların kuruluş amacı, 1928'de açıkça belirtilir: "Yeni Türk harflerinin kısa bir zamanda ve kolay surette her ferde okuyup yazabilmek imkânını bahşeden mahiyetinden Türk Milletini azami surette istifade ettirmek ve büyük halk kitlelerini süratle okuryazar bir hale getirmek." (T.C. Resmî Gazete, 24 Kasım 1928, Sayı:1048, s.6101).

Cehaletle yapılan savaşta eğitim seferberliğinin merkezi olarak düşünülen bu okullara büyük bir rol verilir. Devlet yönetiminin halk eğitimini öncelikli konuların başında görmesi, ciddi bir planlamanın ve özverili çalışmaların yapılmasıyla kısa sürede başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Öyle ki, okur-yazar oranı, 1927'de %10,5 iken 1935'te %20,4'e ulaştığı ve okur-yazar oranında %100'lük bir artış sağlandığı görülür (Kılıç, 2017, s. 221). Sevindirici bir sonuç olarak yorumlanan bu başarı, cehaletin karanlığına karşı Millet Mekteplerince yakılan ateşin ışığı olarak anılmıştır. Bu aydınlanma ateşinin ışığı ki şehirlerle sınırlı kalmamış köylere kadar ulaşmıştır. İlk beş yılda açılan okulların 35.461'inin köylerde, 18.589'unun şehirlerde olması, Cumhuriyetin aydınlanma amacını açıklıkla ortaya koymaktadır (Yenişan, 2005, s. 122). 1950'lere gelindiğinde ise okuma yazma oranının %7-10'lardan %45-50'lere ulaştığı görülecektir. Yirmi beş yıldan daha kısa zamanda ulaşılan sonuçlar göstermektedir ki alfabe değişikliği sürecinde uygulanan programda büyük bir başarı elde edilmiştir (Meydan, 2010, s. 479).

Okur-yazarlığın düşüklüğünden yakınan Tanzimat aydınlarımızdan Namık Kemal, 27 Temmuz 1860'ta Hürriyet gazetesinde "Millet-i İslamiye'nin yüzde 2'si yazı bilir çıkmaz, diğer milletlerin yüzde 20'si okur-yazar bulunur. Bizimkilerin içinde on beş yaşında çocuk pek nadir bulunur ki Türkçe iki satır bir tezkere yazabilsin." (Akyol, 11 Aralık 2019) demektedir. %20'lik diye söz ettiği kesim ise Osmanlıdaki gayrimüslimlerdir.

Hüseyin Cahit Yalçın, 22 Eylül 1923'te Resimli Gazete' deki yazısında ise şunları söyler:

"...Bütün Türk basının bastıkları gazetelerin toplamı Avrupa'nın bir vilayet merkezindeki tek bir gazetenin baskı sayısına uzaktan bile yaklaşamaz. Şu ölçüt bize ispat eder ki bizde okuyup yazma bilenler nüfus sayımıza oranla pek azdır. Gazete okuyamayan bir memlekette ilmi ve edebi eserlerin ne kadar rağbet göreceği pek kolay tahmin edilebilir (...)Bu memlekette cehaleti azaltamıyoruz. Çünkü, harflerimiz buna engeldir. Çocuklarımız mekteplerde üç sene, dört sene çalıştıktan sonra da doğru okuyamazlar. Çocuklarımız değil, hiçbirimiz her kelimeyi doğru telaffuz ettiğimizi iddia edemeyiz. Böyle dil, böyle tahsil olur mu? Bir köylü çocuğu senelerce mektebe gidip de hiçbir şey öğrenmezse niçin vakit kaybetmiş." (Ülkütaşır, 2000, s. 46).

Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar bu yöndeki eleştirileri dile getiren daha başka aydınlar da örnek verilebilir. Toplumun %90'ı tarafından okuma-yazma bilinmezken nasıl oluyor da Yazı Devrimi ile cahil kalınmaktadır? Bunu söylemek, ömrü savaş meydanlarında geçmiş Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e, silah arkadaşlarına ve toplumunu yüceltmeyi amaç edinen bu devrimin uygulayıcılarına karşı haksızlık değil midir? Şu da belirtilmelidir ki eski yazıyı bilen %10'luk kesim için tabii ki yeni yazıyı öğrenene kadar -birkaç haftalık- çok kısa bir geçiş süreci olmuştur. Oysa Cumhuriyete kadar toplumun %90'ının çeşitli nedenlerle cahil kalışının göz ardı edilerek Yazı Devrimi'ni karalamanın vicdani ve ahlaki bir yaklaşım olduğunu söylemek, kabul edilebilir bir tutum değildir.

2. "Geçmişimizle Bağımız Koparıldı!"

Yazı Devrimi'yle birlikte "Geçmişimizle bağımız koparıldı.", "Tarihimiz öğrenilmesin isteniyordu.", "Atalarımızdan kalan eserleri okuyamaz olduk." diyenlere karşı Cengiz Özakıncı, Eski yazıyı bilmekle eski eserlerin bir anda anlamının mümkün olmadığını, uzmanların dahi bu eserleri okurken büyük güçlük çektiğini ve Osmanlı döneminde bile aydınların kaleme aldıklarının halk tarafından okunmadığını dile getirmektedir (Özakıncı, 2017, s. 244).

Cengiz Özakıncı'nın ifade ettiği bu durumla üniversitelerde uzun yıllardır Osmanlıcanın yanı sıra Eski Türk Edebiyatı dersleri veren öğretim görevlilerinin sıklıkla karşılaştığı ve onların öğrenciler karşısında bu metinleri okurken zor durumda kaldığı hem hocalar hem de öğrenciler tarafından bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında eski yazının özellikle el yazmalarının rahatlıkla, seri bir biçimde okunduğunu söylemek, pek mümkün görülmemektedir.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Cumhuriyet'in ilanından sonraki birkaç hafta içinde Mehmet Fuat Köprülü'den Türkiyat Enstitüsü kurulması için hazırlık yapılmasını ister ve hazırlıklar tamamlanınca 12 Kasım 1924'te Türkiyat Enstitüsü açılır. Savaşın yorgunluğuna, kısıtlı bütçeye ve onlarca yıldır birikmiş bir yığın sorun arasında bu Enstitü'nün hayata geçirilmesine öncelik verilecektir. Açılış tarihine dikkat edilirse bu konunun ne kadar ciddiye alındığı daha iyi anlaşılacaktır. "Kuruluş amaçları arasında 'Türk dilinin metinlere dayalı gramer ve sözlüğünü yapmak ve özel bir Türkoloji kütüphanesi kurarak burada Türk kültürü ile ilgili yayınları toplamak ve arşiv oluşturmak da vardır.'" (Öner, 2015, s. 87). Enstitü'nün adına ve kuruluş ilkelerine bakıldığında yapılmak istenenler, oldukça açıktır: Türk kültürünü ve tarihini bilimsel temellere dayandırarak araştırmak.

Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra ivedi bir biçimde böyle bir girişimde bulunulması, bir eksikliği de akıllara getirmektedir. 1851'de Macaristan'da Türkoloji derslerinin verilmeye başlandığı ve 1870'ten sonra bağımsız Türkoloji kürsüsünün kurularak sistemli bir biçimde Türkçenin öğretilmesi (Duran, 2020, s. 2764), Türk dili ve kültürünün araştırılmasında Alman, Fransız ve Rus bilim insanlarının Türk araştırmacılardan çok uzun yıllar önce ve ciddiyle çalıştıkları bilindiğinde birçok alanda olduğu gibi dil-kültür-tarih çalışmalarında da ne kadar geç kalınmış olduğu görülecektir.

Türkiyat Enstitüsünden sonra 1931'de Türk Tarih Kurumu kurularak Türklerin tarihinin yalnızca Osmanlı İmparatorluğu ile sınırlı olmadığı, Türklerin binlerce yıldır tarih sahnesinde rol aldığı dünya kamuoyuna anlatılmaya çalışılmıştır. Kurum aracılığıyla Anadolu Selçuklularını, Büyük Selçuklular, Asya Hunları ve diğer Türk devletlerinin tarihleri hakkında araştırmalar yapılmasının yolu açılmıştır. Türklerin tarih öncesine kadar olan geçmişinin araştırılıp dünya kamuoyu ile paylaşılması ve en eski çağlardan itibaren uygarlık sahnesinde Türklerin varlığı kanıtlanmak istenmiştir. Bu yöndeki görüşleri destekleyen yabancı yayınlar da Türkçeye kazandırılmıştır.

Bazı Batılı kaynaklarda Türkler, sarı ırk olarak tanımlanıp ikinci sınıf olarak adlandırılmakla birlikte barbar ve istilacı bir kavim olarak tanıtılmaktadır (İnan, 1957, s. 3). Ünlü romancımız Yakup Kadri Karaosmanoğlu, işgal yılları sırasında 1919'da İsviçre'de bulunurken lokantada, çarşıda, sokakta Türk olduğu anlaşılınca alay edildiğinden söz etmektedir:

“Gün geçmiyordu ki Türk ırkının manevi şahsiyetinin çamurdan çamura sürüklenir görmeyeyim... Makak-yani bir nevi şempanze- bizim lakabımızdı ve bunu, gazeteler, bizden bahsederken sık sık kullandıkları gibi, halk arasında bazı kimselerin de yüzümüze haykırdıkları oluyordu ve gönül verdiğimiz genç kızlar Türklüğümüzü sezince bizden iğrenip kaçıyor” (Karaosmanoğlu, 1983, s. 32).

İngiltere Başbakanı Lloyd George da: “Türkleri medenileştireceğiz.” ifadesini dile getirmiştir (Adıvar, 2005, s. 30).

Türlere karşı olan bu yöndeki önyargıların ortadan kaldırılması için Türk tarihinin ve kültürünün araştırılmasına ağırlık verildiği, bu amaçla Türk Tarih Tezi'nin geliştirildiği görülecektir. Bu tez, bazı Batılı tarihçi ve düşünürlerin Türkiye üzerindeki emellerine ulaşmak için ortaya attıkları Türkleri küçültücü iddialarına karşı ulusal bilinci yaratmak amacıyla geliştirilmiştir (Avcı, 2019, s. 8). Atatürk'ün konuşmalarındaki “Ne mutlu Türküm diyene” ve “Türk! Övün, çalış, güven” sözlerini gerek dış dünyaya gerekse yıllardır diline ve tarihine gereken değeri vermeyenlere karşı söylediği düşünülmektedir. Ayrıca Atatürk'ün bu ifadeleri, içinde yetiştiği topluma duyduğu güveni göstermenin yanında ulusun da kendine güven duyması amacıyla söylemiş olabileceği akıllara gelmektedir.

Atatürk'ün öncülüğünde yapılan dil-kültür-tarih çalışmalarıyla Türk tarihi ve Türk kültürü ulusal bir çerçeve içinde ortak bir temele dayandırılmak istenmiştir. Bu çalışmalar yapılırken de bilimsel ölçütler esas alınmış, yalnızca yerli araştırmacıların değil yabancı araştırmacıların eserleri de dikkate alınarak ortaya çıkarılan ürünlerin evrensel olmasına önem verilmiştir. 2876 Sayılı Kanun'a göre kurulan Türk Tarih Kurumunun amaç ve görevleri maddeler hâlinde açıklanırken “Türk Tarihi ve Türkiye Tarihi” ifadelerinin defalarca kullanılması da “Geçmişimizle bağımız koparılmak isteniyor.” eleştirisini getirenlere özellikle hatırlatılması gereken bir noktadır (Çelik, 2011, s. 85). Ayrıca, Türk Tarih Kurumunun başlangıcından bugüne değin dergiler dâhil 1400'e yakın eser yayımlaması da o dönemde atılan adımların ne derece etkili olduğunu göstermesi bakımından bu yaklaşımları sergileyenlere duyurulmalıdır (www.ttk.gov.tr/tarihce/).

Cumhuriyet döneminde Türk tarihi gibi Türk diline de gereken önem gösterilmiş, 1932'de Türk Dil Kurumunun kurulmasıyla dilimiz yabancı etkilerden arındırılmaya çalışılmış, Derleme ve Tarama Sözlükleri'nin hazırlanmasıyla Türkçenin söz varlığı gün yüzüne çıkarılmıştır. Türkçenin lehçelerinden ve halk ağzındaki öz Türkçe sözcükler yazı-kültür dilimize kazandırılmış; atasözlerimiz, deyimlerimiz, türkülerimiz, manilerimiz, masallarımız derlenmiştir. Bu atılan tohumlarla Türk dilini ve kültürünü koruyup geliştirme, öz kimliğine kavuşturma adına kısa sürede sayıca ve nitelikçe ciddi yayınlar yapılmıştır.

Sadece dil ve tarihle ilgili değil, çeşitli konuları içeren kitapların basımında 1928 sonrası oldukça dikkate değer bir artışın olduğu göze çarparaktır. 1876-1928 arasındaki elli iki yıllık dönemde 27.000 kitap yayımlanırken 1928'den sonraki ilk on yılda 15.244 kitap yeni yazıyla yayımlanır. Bu dönemde yılda ortalama 1524 kitap yayımlanırken bu oranın, 1928 öncesinin üç katı olduğu tespit edilmiştir (Akalin, 2002, s. 31).

1928 sonrasında basın-yayın faaliyetlerindeki canlılığı görmezden gelip Yazı Devrimi'nin kültürel ve bilimsel birikimi yok ettiğini söyleyenlere karşı Özdemir İnce, Divan şiiri dışında Osmanlıca yazılmış tıp, fizik, kimya, biyoloji, matematik kitaplarının ne kadar olduğunu sorar. Elde bulunanların da tercüme olduğunu, ayrıca 1923 yılına gelindiğinde kütüphane ve kitap sayısını kimsenin utanmadan yanıtlamayacağını belirtir (İnce, 2008).

Özellikle 1934'te Türk Arkeoloji Enstitüsü, 1935'te Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kurularak dil, tarih-coğrafya ve arkeoloji alanlarında çalışmalar ivme kazanmış ve araştırmalar bilimsel yöntemlere dayandırılmıştır. Yurdun dört bir yanında müzeler açılmış, dışarıdan bilim insanları davet edilmiş, yetişmiş Türk arkeologları olmadığı için yurt dışına arkeoloji eğitimi alması için öğrenciler gönderilmiştir. Bu ve benzeri çalışmaların ivme kazanmasında Mustafa Kemal Atatürk'ün doğrudan etkili olduğu ve birçok çalışmayı yakından takip ettiği bilinmektedir. Onun arkeolojiye ve tarihi eserlere verdiği önem, Ahlatlıbel ve Alacahöyük kazılarının masraflarını şahsi bütçesinden karşılamasından ve 22 Mart 1931'de İsmet İnönü'ye gönderdiği şu telgraftan da gayet iyi anlaşılabilir:

“Memleketimizin hemen her tarafında emsalsiz defineler halinde yatmakta olan kadim medeniyet eserlerinin ileride tarafımızdan meydana çıkarılarak ilmi bir surette muhafaza ve tasnifleri ve geçen devirlerin sürekli ihmali yüzünden pek harap bir hale gelmiş olan abidelerin muhafazaları için daha fazla ihtimam gösterilmesi, arkeoloji için daha fazla talebe yetiştirilmesi...” (Ünar, 2020, s. 134).

Türk dili, tarihi ve kültürünü araştırmak için kurulan bu kurumların, kültürümüzle ilgili yapılan çalışmaların ve kısa sürede ortaya çıkarılan nitelikli eserlerin, geçmişimizin öğrenilmesi, gelecek kuşaklara aktarılması için yapıldığı inkâr edilebilir mi?

Bütün bu açıklananlara karşılık Cumhuriyet döneminin başlarında Osmanlı'ya karşı mesafeli bir yaklaşımdan söz edilebilir. Ancak, bu yaklaşımın Cumhuriyet'in başlangıç yıllarında olduğunu ve durumu “geçmiş yok saymak” gibi ağır bir dille ifade etmek yerine “yakın geçmişe mesafeli durmak” biçiminde ifade etmenin daha akla yatkın olduğu söylenebilir. Çünkü İstanbul Hükümeti'nin Kuvayı Milliye'den yana olmak yerine Kuvayı İnzibatiye'yi kurarak Kurtuluşu yok etme çabaları, boyunlarında idam fermanlarıyla zaferi kazanan Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları ile Anadolu insanının belleklerinden silinmemiştir. “Anadolu ve İstanbul bağımsızlık ile tutsaklığın, özgürlük ile mahkûmiyetin zıtlaştığı ve çatıştığı iki parça halinde” (Atatürk, 2020, s. 391) beliren bir tablonun renkleri gibi belleklerde hâlâ canlılığını sürdürmektedir. Pek doğaldır ki her devrimci, eserini koruma ve yüceltme mantığıyla hareket edecektir. Bu durum göz önüne alındığında “mesafeli duruş”un daha kabul edilebilir olduğu anlaşılacaktır.

3. “Batılıların Yazısını Alırsak Ecnebileşiriz?”

Yazı Devrimi öncesi ve sonrasında bazı kesimlerde bu girişimle birlikte kültürel ve özellikle de dinsel bir kopuşun olacağı yönünde kaygı baş gösterir. Bu kaygıdan hareketle Batılıların yazısının alınması halinde ecnebileşme düşünceleri dillendirilir. “Ecnebileşmek” kavramıyla toplumun yabancılaşacağı, İslâm dininden uzaklaşıp başka dinlere geçeceği vurgulanmaktadır. Kâzım Karabekir, Latin harfleriyle ilgili bir demecinde “...bu harfleri kabul ettiğimiz gün, en büyük felakete derhal bütün Avrupa'nın eline güzel bir silah verilmiş olacak, bunlar âlem-i İslâm'a karşı diyeceklerdir ki, Türkler ecnebi yazısını kabul etmişler ve Hristiyan olmuşlardır. İşte düşmanlarımızın çalıştığı şeytânkârane fikir budur.” (Ülkütaşır, 2000, s. 44). Karabekir'in sözleri, sadece yazı konusunda aydınlanmamış halkın bakışını değil aynı zamanda iyi eğitilmiş kişilerin de düşüncelerini göstermesi bakımından önemlidir.

Ecnebileşmek kavramı daha çok “Batılılaşmayı” işaret etmektedir. Bu söz, halk arasında “gâvurlaşmak” olarak tanımlanacak ve çağdaşlaşmadan yana olanlar, geleneğin kimilerine göre de dinin dışına çıkanlar, bu tanımlamayla anılacaktır. İlk akla gelen örnekle, II. Mahmut fes ve kıyafetle ilgili değişiklik yaptığında ve salgın hastalıklar karşısında yabancı doktor getirmek istediğinde kendisine “Gâvur Padişah” denildiği unutulmamalıdır. Geçmişe bakıldığında Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün bu kültür devrimine “ecnebileşiriz” kaygısıyla karşı çıkılması, pek de yeni bir durum değildir. Kaldı ki Atatürk'ün ülkemizi ulaştırmak istediği “çağdaş uygarlık düzeyi” hedefine gidilirken “Batı” veya “Doğu” diye bir betimlemeden, “Batılılaşmak” veya “Doğululaşmak” diye bir yönelimden açıkça söz edilmez. Tek yönelimin, gençler ve gelecek kuşaklar için tek yol göstericinin “bilim ve akıl” olduğu sıklıkla vurgulanacak; bu da Atatürk'ün “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir.” sözleriyle ilkesel bir boyuta taşınacaktır.

4. “Dinimiz Unutturulmak İsteniyor!”

“Dinimiz unutturulmak isteniyor.” görüşü, yapılan eleştiriler arasında en ağırı olmasının yanında bu yaklaşımın topluma nefret tohumları eken bir ifade olduğu söylenebilir. Bu ve benzeri kışkırtıcı ifadelerin varlığına neredeyse birçok toplumun tarihinde rastlanabilir. Ne yazık ki dinî gerekçelerle Yazı Devrimi'ne ve bu Devrim'in mimarı Atatürk'e karşı da bu yönde ağır eleştiriler getirilmiştir. Kur'an-ı Kerim'in Arap harfleriyle yazıldığı ve bu nedenle yeni yazının kabulüyle İslâmiyet'in unutturulmak istendiği savı, günümüze değin ileri sürülmüştür. Kur'an harfleriyle yazıda kullanılan Osmanlıca'nın farklılık gösterdiği, Osmanlıca bilen birinin Kur'an-ı; Kur'an-ı Kerim'i okuyup yazabilen birinin ise hemen Osmanlıca okuyamayacağı bilinmelidir. Ayrıca, Cumhuriyet öncesinde maliye, askeriye, adliye vb. her devlet kurumunda farklı yazı çeşitleri kullanıldığı ve bunları okuyup yazmanın uzmanlık gerektirdiği de günümüzde bilinmemektedir.

Bu ağır eleştiriyi getirenlere, din işerinin daha sağlıklı ve daha planlı yürütülmesi için 1924'te Diyanet İşleri Başkanlığının kurulduğu, ilk Türkçe Kur'an-ı Kerim'in meal ve tefsiri ile hadis kitaplarının yazdırıldığı, Elmalılı Hamdi Yazır'ın tefsir ve tercümesi ile Buhari'nin hadislerinin ücretsiz olarak ülkenin dört bir yanına dağıtıldığı hatırlatılmalıdır. Türk ulusunun inancını doğru öğrenebilmesi amacıyla ilköğretimden başlanarak “Cumhuriyet Çocuğunun Din Dersleri” adlı ders kitabının okutulduğu da dikkate alınmalıdır (Uluşan, 2018, s. 306). Ayrıca, Cumhuriyet döneminde ibadethanelerin korunmasına özen gösterildiği, birçok caminin onarımının yaptırılarak eksiklerinin giderildiği, ibadethanelerin aslına uygun olarak yapılması için kararnamelemlerin çıkarıldığı ve özellikle Mustafa Kemal Atatürk tarafından imzalandığı bilinmelidir. (Aydın & Ergün, 2020, s. 59). Atatürk, 1 Mart 1923'te TBMM'nin 4. Toplantı Yılı'nın açılışında yaptığı konuşmada yurdun çeşitli yerlerinde 126 cami ve mescit ile 31 medrese ve okul, 22 suyu ve çeşme, 175 gelir getiren yer ile 26 hamamın onarım ve eksiklerinin giderildiğini söyler (Atatürk, 2006, s. 169).

Yazı konusunun teknik-akademik bir alan olduğu bu yazının başında dile getirilmişti. Yazı Devrimi, siyasal tartışmaların içine çekilmeden dilbilim, fonetik ölçütler içinde değerlendirilmelidir. Fonetik açıdan bakıldığında Türk dilinin sesliler açısından oldukça zengin olduğu görülecektir. Türk lehçelerinde 8-10 sesliye karşılık eski alfabede bu sesleri gösteren 3 harf varken Arap alfabesinde harflerin yazılışları başta, ortada ve sonda farklılık göstermekteydi. Aynı zamanda Arap alfabesinde sessiz harflerin kimileri için ikişer, üçer hatta dörder biçim kullanılıyordu. Sözelimi zalim 'in, zillet 'in, tazyik 'in, zal'ın z'si aynı ses ve harf

olmadığı halkın bilgisi dâhilinde değildir (Ediskun, 1999, s. 26). Özellikle eski yazının Türkçenin seslerini göstermede yetersizliği, bir harfin birkaç sesi göstermesi bunun sonucunda da bir sözcüğün üç-beş farklı biçimde okunduğu göz önünde tutulmalıdır. Örneğin oldu ile öldü'nün, göz ile güz'ün, kol ile kul'un, kör ile gör'ün yazılışları aynıdır. Latin kökenli yeni Türk yazısı, "Türkçedeki seslerin ve ses birimlerinin gösterilmesi açısından büyük bir tutarlılık sağlamış, ünlülerin gösterilmesi açısından yeterlilik, ünsüzlerin gösterilmesi açısından yalınlık ortaya koymuştur. Ünlü ve ünsüz uyumlarının kurallaştırılmasıyla Türkçenin kalıcı kılınmasında eşbiçimliklerin sayısı artmış ve bunlar Latin alfabesinde gösterilebilmiştir." (İmer, 1998, s. 61).

Eski yazının kitap, dergi ve gazetelerin basımında da yarattığı güçlükler söz konusudur. Matbaa yazısında harflerin kelime başında, ortasında ve sonunda yazılışları için ayrı şekiller, dolayısıyla ayrı kalıplar bulunmaktaydı. Bu durum da şekil kalabalıklığını doğurmaktaydı. O günlerin basım koşulları düşünüldüğünde ve dizginin elle yapılarak harflerin teker teker bir araya getirildiği göz önünde bulundurulursa bir kitap veya gazete basmanın ne kadar güç bir iş olduğu anlaşılacaktır (Akalın, 2002, s. 30).

Alfabe tartışmalarının Cumhuriyet'ten çok önce 1860'larda başladığı ve önemli görevlerde bulunan birçok yönetici ve aydının yazının düzeltilmesi veya değiştirilmesi gerektiği yönünde görüşlerinin veya girişimlerinin olduğu hatırlanmalıdır. Başta Encümen-i Dâniş yazarlarının yanı sıra Ali Suavi, Yenişehirli Avni, Ahmet Mithat Efendi, Macid Paşa, Şemsettin Sami, Şinasi ve Namık Kemal gibi sanatçılar, Arap alfabesinin Türkçeyi ifade etmekteki yetersizliğini dile getirirler (Akçay, 2007). II. Meşrutiyet yıllarında ise konunun daha da gündemde olduğu gözlerden uzak tutulmamalıdır. Bunda özellikle Arnavutların Latin alfabesini kabul etmesi etkili olmuştur. Önceki dönemlere göre bu dönemde bazı uygulamaların yürürlüğe koyma çabaları görülür. Maarif Nazırı Şükrü Bey döneminde "huruf-ı munfasıla"nın uygulanma girişimi bunlardan biridir. Enver Paşa'nın da 1914'te Arap harflerinin başta-ortada ve sondaki farklı yazımlarını kaldırarak harfleri birleştirmeden yazma isteği olmuş, Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması nedeniyle bu düşünce ertelenmiştir (Ulu, 2014, s. 279).

Atatürk'e Göre Yazı Devrimi ve Büyük Taarruz

Yazı Devrimi, Mustafa Kemal Atatürk'ün iradesinde biçimlenmiş ve büyük bir başarıyla sonuçlanmıştır. Atatürk'ün 26/27 Ağustos 1928 gecesi Ertuğrul yatında telsizle yaptığı konuşma, Yazı Devrimi'nin başarısını savaş meydanlarındaki başarıdan daha önemli gördüğünü göstermesi bakımından önemlidir. O gece 26 Ağustos zaferi ile ilgili duygularını aktardıktan sonra yeni Türk harfleriyle ilgili şunları söyler: "...Bugün yeni Türk harfleriyle cehalete karşı açtığımız mücadelenin yarın millet için 26 Ağustos zaferinden daha yüksek ve geniş saadet neticeleri getireceğini muhakkak görüyorum." (Ülkütaşır, 2000, s. 94).

'Medeniyet dediğin tek dişi kalmış bir canavar' anlayışının devam ettiği bir dönemde -Kurtuluş Savaşı'nın hemen ertesinde- duygusallığa kapılmayıp akılcı düşünüşün öncüsü olan Atatürk, askerî zaferle yetinip ondan çok daha zor bir savaşa girişmeseydi, adı bugün dünyanın sayılı devrimcileri arasında anılmayacaktı (Koloğlu, 2004, s. 137). Atatürk'ü gerçek anlamda anlamak, onun ülkesi ve toplumu için yapmak istediklerini eksiksiz ve doğru anlamakla mümkündür. Bu yönüyle Yazı Devrimi, tüm gerçekliğiyle doğru anlaşılması ve anlatılması gereken kültür devrimlerinin itici gücü durumundadır.

Alfabe tartışmalarındaki tarihsel süreç göz ardı edilip toplumun eğitimiyle ilgili bir konuya siyasî hesaplaşma ruhuyla bakıldığında yapılan karalama çabaları akılcı ve ahlakî görülmemektedir. Elbette her devrimin, siyasal içeriği ve niteliği vardır. Bu yönüyle Türk kültür devriminin de siyasal iktidardan soyutlanmış olduğu söylenemez. Eski siyasal yapının simgesini değiştiren ve yeni ulusal yapının simgesi olan Yazı Devrimi, bütün sonuçlarıyla ve tam anlamıyla bir kültür devrimi olarak görülmelidir (Kongar, 1979, s. 68). Kültürel ilerlemeye öncülük edeceği öngörülen Yazı Devrimi'yle çağdaş ülkelerle yakınlık kurulması düşünülmüş, Türkiye Cumhuriyeti'nin yönü, yeni yazıyla daha net biçimde ortaya konulmuştur.

Sonuç

Yazı Devrimi, ulusal bağımsızlığı egemen kılmak ve kalıcı duruma getirmek için zaman kaybedilmeden girişilen uygarlık savaşımızın temelini oluşturur. Eğitim ve kültürle kazanılacak bu savaşın en önemli adımlarından biri 1 Kasım 1928'de atılmış, bu tarihle ve yeni yazıyla birlikte Türk dili kendi zenginliğini gösteren yazısını bulmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun eğitimle ilgili son dönemdeki hamleleri, okur-yazarlık oranında ciddi bir artış yaratmamakla birlikte bu konudaki asıl engelin alfabe olduğu, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadar aydınlar tarafından dile getirilmiştir. Ancak dile getirilen bu sorun, gazete veya kitap sayfalarında kalmış ne yazık ki köklü bir çözüm için adım atılmamıştır. Yazı Devrimi'yle birlikte okur-yazar oranında dikkat çekici bir yükseliş görülmektedir. Bu yükselişte yeni devletin yukarıdan aşağıya bütün yönetim kademelerinin seferber edilmesinin oldukça önemli bir etken olmasının yanında yeni alfabenin geniş halk kitleleri arasında kabul görmesi, bu alfabenin toplumda öğrenme isteğini artırıcı etki yapması da söz konusudur. Cumhuriyet döneminde yapılan Türk kadınlarına seçme ve seçilme haklarının verilmesi, Millet Mekteplerinin açılması, Mecelle'nin kaldırılması, Medeni Kanun'un kabul edilmesi, laikliğin anayasaya girmesi gibi daha pek çok devrimin topluma dönük amaçları olduğu düşünüldüğünde bu kültür devriminin de toplumsal gerekliliği daha iyi anlaşılacaktır.

Alfabe değiştirme veya mevcut alfabeyi düzeltmenin gerekli olduğunun dile getirilmeye başlandığı 1860'lar ve sonrasında konunun giderek tartışılmaya başlandığı bilinmektedir. Üstelik bu tartışmaların başlangıç yıllarında Cumhuriyet kadrosunun henüz doğmadığı unutulmamalıdır. Başka bir açıdan söylemek gerekirse 1 Kasım 1928'deki alfabe değişikliği Cumhuriyet'ten önce yapılmış olsaydı bu kadar eleştirilir miydi? Belki de sorulması gereken sorulardan biri de budur.

1923 sonrasında Türk tarihi ve diliyle ilgili yapılan çalışmalara kurumsal bir kimlik kazandırılarak devlet eliyle Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumunun kurulması, günümüze değin üniversitelerde tarihimiz, kültürümüz ve dilimizle ilgili bilgi

şölenlerinin düzenlenip projelerin yürütülmesinin yanı sıra yayınların yapılması, yazımızın girişinde söylenen eleştirileri çürütmektedir.

Bugün yerleşmiş, kökleşmiş ve toplum tarafından benimsenmiş bir devrimin çeşitli biçimlerde karalanmaya çalışılması, yersiz bir çaba olarak değerlendirilmelidir.

Kaynakça

- Adıvar, H. E. (2005). Türk'ün Ateşle İmtihanı. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Avcı, C. (2019). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Eğitim Kültür Kurumları (1923-1938 Yılları Arası), Kesit Akademi Dergisi, 20, 1-10.
- Akalın, Ş.H. (2002). Atatürk Döneminde Türkçe ve Türk Dil Kurumu, Türk Dili, 70.Yıl Özel Sayısı, 1-56.
- Akçay, Y. (2007 Şubat). Osmanlı Dönemi Alfabe Tartışmaları Bağlamında Dr. İsmail Hakkı Bey ve Islah-ı Huruf Cemiyeti, Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Kongresi, Erzurum.
- Akşin, S. (2018). Kısa Türkiye Tarihi. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akyol, T. (2019 Aralık 2011). Osmanlı'da Okuryazarlık ve Harf Devrimi, 12.01.2021 tarihinde Karar Gazetesi, <https://www.karar.com/yazarlar/taha-akyol/osmanlida-okuryazarlik-ve-harf-devrimi-11898> adresinden alındı.
- Atay, F.K. (2004). Çankaya. İstanbul: Pozitif Yayınları
- Atatürk, M. K. (2020). Nutuk. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Atatürk, M.K. (2006). Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi.
- Aydemir, Ş.S. (1999). Tek Adam III. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Aydın, N. & Ergün, E. (2020). Atatürk'ün Din Politikası ve Günümüze Yansımaları. Tarih ve Günce, 6, 49-80.
- Berkes, N. (2019). Türkiye'de Çağdaşlaşmak. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayınları.
- Çelik, S. (2011). Atatürk'ün Kurduğu Kurumlar. İstanbul: Truva Yayınları.
- Duran, A. (2020). Macar Türkolojisi. Belgi Dergisi, 20, 2764
- Ediskun, H. (1999). Türk Dilbilgisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Eker, S. (2003). Çağdaş Türk Dili. Ankara: Grafiker Yayınları.
- İmer, K. (1998). Türkiye'de Dil Planlaması: Türk Dil Devrimi. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İnan, A. (1957). Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinin Kuruluş Hazırlıkları Üzerine, Tarih Araştırmaları Dergisi, I(1), 1-16.
- İnce, Ö. (2008, Kasım 1). Harf Devrimi. 15.01.2021 tarihinde Hürriyet Gazetesi: <https://www.hurriyet.com.tr/harf-devrimi-10258269> adresinden alındı.
- İpekçi, A. (2004). İnönü Atatürk'ü Anlatıyor. İstanbul: Dünya Yayıncılık.
- Karaosmanoğlu, Y.K. (1983). Atatürk. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kansu, M. F. (2009). Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber (1. cilt). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kongar, E. (1979). Yazı Devriminin Gerçek Anlamı, Yazı Devrimi. Ankara: TDK Yayınları 476.
- Kılıç, F. (2017). Yeni Türk Alfabesinin Yaygın Eğitim Yoluyla Öğretilmesi. Atatürk Yolu Dergisi, 61, 207-248.
- Koloğlu, O. (2004). Mustafa Kemal. İstanbul: Boyut Kitapları.
- Martin, V. (2020). Atatürk'te Akıl ve Bilim. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Meydan, S. (2010). Cumhuriyet Tarihi Yalanları. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Öner, M. (2015). Türk Dünyası ve Türkoloji. Aydın Türklük Bilgisi, 1(1), 87-93.
- Özakıncı, C. (2017). Dünden Bugüne Türklerde Din. İstanbul: Otopsi Yayınları.
- T.C. Resmî Gazete, 24 Kasım 1928, Sayı:1048, Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, Neşriyat No: 51, İstanbul: Devlet Matbaası.
- Tekin, T. (1997). Tarih Boyunca Türkçenin Yazımı. Ankara: Simurg Yayınları. <https://www.ttk.gov.tr/tarihce/>, 26.01.2021'de erişildi.
- Ulu, C. (2014). Osmanlıda Alfabe Tartışmaları ve Latin Alfabesinin Kabulü Sürecinde Mustafa Kemal'in Çıktığı Yurt Gezileri: Tekirdağ Örneği. Tarih Araştırmaları Dergisi, 33(55), 277-302.
- Uluşan, Ş. (2018). Atatürk Dönemi Din Uygulamaları (1923-1938) (Yorumlar, Eleştiriler, Değerlendirmeler). Cappadocia Journal Of History And Social Sciences, 11, October, 306-320.
- Ülkütaşır, M.Ş. (2000). Atatürk ve Harf Devrimi. TDK Yayınları.
- Ünar, Ş. (2020). Atatürk Döneminde Türk Arkeolojisi. Anasay, 11, 134.
- Yenişan, A. (2005). Tarih boyutu içinde alfabe sorunu ve Türk harf devrimi (1839-1929) (Yayımlanmamış Y.L. Tezi), Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.